

Rolnummer 534
Arrest nr. 83/93 van 1 december 1993

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag gesteld door het Hof van Cassatie in zake Benita M'Bayo Wa Mwamba tegen Maria Vinck en anderen.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters M. Melchior en L. De Grève, en de rechters K. Blanckaert, H. Boel, P. Martens, Y. de Wasseige en G. De Baets, bijgestaan door de griffier H. Van der Zwalmen, onder voorzitterschap van voorzitter M. Melchior,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vraag*

Bij een arrest van 18 februari 1993 in zake Benita M'Bayo Wa Mwamba, handelend in haar hoedanigheid van moeder en wettelijk vertegenwoordigster van haar minderjarige kinderen Juliette Debooser en Mariette Debooser, tegen Maria Vinck, Jeanne Debooser, Patrick Debooser en Serge Debooser, heeft het Hof van Cassatie de volgende prejudiciële vraag gesteld : « Zijn de artikelen 756 van het Burgerlijk Wetboek en 107 van de wet van 31 maart 1987 tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de afstamming strijdig met artikel 6 of met artikel *6bis* van de Grondwet, in zoverre die artikelen 756 en 107 de in overspel verwekte kinderen uitsluiten uit de erfenis van hun vader, wanneer die erfenis op 10 januari 1984 is opgefallen ? ».

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil*

Léon Debooser is op 27 mei 1948 in het huwelijk getreden met Maria Vinck. Uit dat huwelijk zijn drie kinderen geboren : Jeanne, Patrick en Serge Debooser.

Tijdens dat huwelijk heeft Léon Debooser drie andere kinderen gehad van Benita M'Bayo Wa Mwamba, met als voornaam Léon, Juliette en Mariette.

Léon Debooser is op 10 januari 1984 overleden.

In het kader van de procedures betreffende de afstamming van de kinderen van Benita M'Bayo Wa Mwamba ten aanzien van Léon Debooser en de nalatenschap van laatstgenoemde, heeft de eerste kamer van het Hof van Beroep te Luik bij een arrest van 29 april 1991 onder meer gezegd dat die afstamming was aangetoond en heeft zij beslist dat die kinderen geen aanspraak konden maken op de erfenis van hun vader omdat, krachtens artikel 107 van de wet van 31 maart 1987 tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de afstamming, het oude artikel 718 van het Burgerlijk Wetboek, dat van toepassing was op de datum van het openvallen van de erfenis op 10 januari 1984, de vaststelling van die afstamming niet toestond.

Bij een verzoekschrift van 7 februari 1992 heeft Benita M'Bayo Wa Mwamba, handelend in haar hoedanigheid van moeder en wettelijk vertegenwoordigster van haar minderjarige kinderen Juliette en Mariette Debooser, een voorziening in cassatie tegen dat arrest ingesteld.

In het voormelde arrest van het Hof van Cassatie is de hierboven geciteerde prejudiciële vraag gesteld. Naar luid van dat arrest worden, overeenkomstig artikel 2 van het Burgerlijk Wetboek, de erfrechten geregeld bij de wet die van kracht is op het ogenblik van het openvallen van de erfenis, ten deze op 10 januari 1984, was op die datum artikel 756 van het Burgerlijk Wetboek van toepassing krachtens hetwelk de natuurlijke kinderen geen erfgenaam zijn en enkel de erkende natuurlijke kinderen rechten hebben op de goederen van hun overleden vader of moeder en diende het Arbitragehof te worden ondervraagd over het feit of die bepaling, zoals in het middel wordt beweerd, in strijd is met de artikelen 6 en *6bis* van de Grondwet.

III. *De rechtspleging voor het Hof*

De prejudiciële vraag is bij het Hof aanhangig gemaakt door de overzending van een expeditie van de voormelde verwijzingsbeslissing, die op 10 maart 1993 op de griffie is ontvangen.

Bij beschikking van dezelfde dag heeft de voorzitter in functie de rechters van de zetel aangewezen conform

de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

De rechters-verslaggevers hebben geoordeeld dat er ten deze geen reden was om de artikelen 71 en volgende van de voormelde bijzondere wet toe te passen.

Van de verwijzingsbeslissing is conform artikel 77 van de organieke wet kennisgegeven bij op 14 april 1993 ter post aangetekende brieven, die op 15, 16 en 19 april 1993 aan de geadresseerden ter hand zijn gesteld. De brief gericht aan Serge Debooser werd aan het Hof teruggezonden met de vermelding « Woont niet meer op het vermelde adres ». Van de verwijzingsbeslissing is aan hem kennisgegeven op zijn huidig adres bij op 23 april 1993 ter post aangetekende brief, die op 28 april 1993 aan de geadresseerde ter hand is gesteld.

Het bij artikel 74 van de voormelde wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 20 april 1993.

B. M'Bayo Wa Mwamba heeft bij op 27 mei 1993 ter post aangetekende brief een memorie ingediend.

M. Vinck en anderen hebben bij op 25 mei 1993 ter griffie ingekomen brief een gezamenlijke memorie ingediend. Zij hebben die memorie opnieuw ingediend bij op 28 mei 1993 ter griffie ingekomen brief.

Afschriften van die memories zijn conform artikel 89 van de organieke wet overgezonden bij op 23 juni 1993 ter post aangetekende brieven, die op 24 juni 1993 aan de geadresseerden ter hand zijn gesteld.

Bij beschikking van 6 juli 1993 is rechter P. Martens aangewezen als lid van de zetel en als rechter-verslaggever met het oog op de verlenging van de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen, ter vervanging van rechter M. Melchior, die tot voorzitter van het Hof is verkozen.

Bij beschikking van 6 juli 1993 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen, tot 10 maart 1994 verlengd.

Bij beschikking van 29 september 1993 is rechter P. Martens aangewezen als lid van de zetel en als verslaggever ter vervanging van voorzitter M. Melchior.

Bij beschikking van 29 september 1993 heeft het Hof de zaak in gereedheid verklaard en de terechtzitting vastgesteld op 21 oktober 1993.

Van die beschikking is kennisgegeven aan de partijen, die, evenals hun advocaten, van de datum van de terechtzitting op de hoogte zijn gebracht bij op 30 september 1993 ter post aangetekende brieven, die op 1, 4 en 6 oktober 1993 aan de geadresseerden ter hand zijn gesteld.

Op de terechtzitting van 21 oktober 1993 :

- zijn verschenen :
- . Mr. G. Horne, advocaat bij de balie te Luik, voor M. Vinck en consorten;
- . Mr. M. Villalba en Mr. D. Pire, advocaten bij de balie te Luik, voor B. M'Bayo Wa Mwamba;
- hebben de rechters P. Martens en K. Blanckaert verslag uitgebracht;
- zijn de voornoemde advocaten gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de artikelen 62 en volgende van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, die betrekking op het gebruik van de talen voor het Hof.

IV. *In rechte*

- A -

A.1. Maria Vinck, Jeanne, Patrick en Serge Debooser vergelijken de situatie in deze zaak met die welke aanleiding heeft gegeven tot arrest nr. 18/91 van 4 juli 1991 van het Arbitragehof en beweren dat het oude artikel 756 van het Burgerlijk Wetboek, op deze zaak van toepassing krachtens artikel 107 van de wet van 31 maart 1987, in overeenstemming is met de artikelen 6 en *6bis* van de Grondwet op grond dat de overwegingen betreffende de rechten ten aanzien van de ongehuwde moeder in deze zaak niet gelden, aangezien de erflater de vader is en deze situatie betrekking heeft op overspelige kinderen en niet op een louter natuurlijk kind, zoals in de zaak Marckx (E.H.R.M., 13 juni 1979, *Serie A*, nr. 31), waarnaar arrest nr. 18/91 verwijst.

A.2. Benita M'Bayo Wa Mwamba herinnert eraan dat, volgens het arrest Marckx, de beperkingen die een erkend natuurlijk kind worden opgelegd wat de bekwaamheid betreft om goederen van zijn moeder te verkrijgen en wat de ontstentenis betreft van zijn erfrecht ten opzichte van de naaste bloedverwanten van moederszijde, de artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens schenden. Zij citeert het arrest van 29 november 1991 van het Hof te Straatsburg dat België heeft veroordeeld omdat de wet van 31 maart 1987 niet terugwerkt tot 13 juni 1979, datum van het arrest Marckx.

Zij is van mening dat de lering van arrest nr. 18/91 van het Arbitragehof moet worden toegepast op de discriminerende bepalingen ten aanzien van de overspelige kinderen, arrest waarin voor recht is gezegd dat het oude artikel 756 van het Burgerlijk Wetboek, dat krachtens artikel 107 van de wet van 31 maart 1987 in werking is gebleven, de artikelen 6 en *6bis* van de Grondwet schendt in zoverre het toepasselijk is op nalatenschappen opengevallen vanaf 13 juni 1979 ten aanzien van natuurlijke kinderen. Evenals het Hof in zijn arrest nr. 38/93 heeft gesteld dat artikel 335, § 3, tweede lid, in strijd is met de artikelen 6 en *6bis* van de Grondwet in zoverre het een onderscheid maakt tussen de overspelige kinderen *a patre* en de andere kinderen waar het de ouderlijke verklaring tot naamsverandering onderwerpt aan de instemming van de echtgenote met wie de vader gehuwd was op het ogenblik van de vaststelling van de afstamming, moet men ervan uitgaan dat het erfrecht van het overspelige kind verbonden is met de vaststelling van de nieuwe afstammingsband maar dat, aangezien de wetgever die vaststelling geenszins ondergeschikt heeft gemaakt aan de belangen van het wettige gezin, het aanvoeren van die belangen geen redelijke verantwoording kan zijn voor de discriminatie waarvan de overspelige kinderen het slachtoffer zijn.

- B -

B.1. De grondwettelijke regels van de gelijkheid en de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling tussen bepaalde categorieën van personen zou worden ingesteld, voor zover voor het criterium van onderscheid een objectieve en redelijke verantwoording bestaat. Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld met inachtneming van het doel en de gevolgen van de bestreden maatregel en van de aard van de ter zake geldende beginselen. Het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

B.2. Het oude artikel 756 van het Burgerlijk Wetboek bepaalde :

« Natuurlijke kinderen zijn geen erfgenaam; de wet verleent hun slechts dan rechten op de goederen van hun overleden vader of moeder, indien zij wettelijk erkend zijn. Zij verleent hun geen recht op de goederen van de bloedverwanten van hun vader of moeder. »

Die bepaling voert, wat de erfgerechtigdheid betreft, een verschil in behandeling in tussen natuurlijke en wettige kinderen. Zij beoogde het op het instituut van het huwelijk gefundeerde gezin juridisch te beschermen, evenwel met ontkenning van de erfrechtelijke aanspraken van het natuurlijk kind. Het oude artikel 762 van het Burgerlijk Wetboek stelt bovendien dat de oude artikelen 757 en 758 van het Burgerlijk Wetboek, die aan de natuurlijke kinderen beperkte rechten toekennen op de goederen van hun overleden vader of moeder, niet van toepassing zijn op de overspelige of incestu-euze kinderen; krachtens datzelfde oude artikel 762 van het Burgerlijk Wetboek « verleent de wet hun niets anders dan levensonderhoud ».

B.3. Volgens de bewoordingen van de prejudiciële vraag dient het Hof zich in deze zaak enkel uit te spreken over de bestaanbaarheid van het oude artikel 756 van het Burgerlijk Wetboek en artikel 107 van de wet van 31 maart 1987 met de artikelen 6 en *6bis* van de Grondwet « in zoverre die artikelen 756 en 107 de in overspel verwekte kinderen uitsluiten uit de erfenis van hun vader, wanneer die erfenis op 10 januari 1984 is opengefallen ». Het Hof dient zich bijgevolg niet uit te spreken over de huidige bepalingen van het Burgerlijk Wetboek betreffende andere aspecten van het erfrechtstatuut van de kinderen verwekt bij een andere vrouw dan de echtgenote van hun vader.

B.4. Met de aanneming van de wet van 31 maart 1987 tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de afstamming had de wetgever als voornaamste doelstelling een einde te maken aan de ongelijkheden tussen de kinderen, onder meer wat de vaststelling van hun afstamming en de gevolgen ervan betreft, inzonderheid op het vlak van het erfrecht. Zo is bij artikel 72 van die wet de afdeling opgeheven die de artikelen 756 tot 766 van het Burgerlijk Wetboek bevatte en is bij artikel 68 van dezelfde wet artikel 745 van het Burgerlijk Wetboek gewijzigd, dat nu als volgt luidt :

« De kinderen of hun afstammelingen erven van hun ouders, grootouders of verdere bloedverwanten in de opgaande lijn, zonder onderscheid van geslacht of van eerstgeboorte, ook al hebben zij niet dezelfde ouders en ongeacht de wijze waarop hun afstamming is vastgesteld. »

Krachtens die tekst hebben de kinderen die bij een andere vrouw dan de echtgenote van hun

vader zijn verwekt, in beginsel dezelfde rechten als de andere kinderen om van hun vader te erven.

Aldus heeft de wetgever zich willen richten naar de artikelen 8 en 14 van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, zoals die door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens zijn uitgelegd. In zijn arrest Marckx (13 juni 1979, *Serie A*, nr. 31) heeft dat Hof gesteld : « zoals artikel 8 het opvat, impliceert de eerbiediging van het gezinsleven [...] het bestaan in het nationale recht van een juridische bescherming die de integratie van het kind in zijn gezin vanaf de geboorte mogelijk maakt », die bepaling « [geldt] voor het ' gezinsleven ' van zowel het ' natuurlijk ' als het ' wettig ' gezin » (arrest Marckx, § 31). Dat Hof is van mening dat « het gebied van de erfopvolgingen - en van de schenkingen - tussen naaste bloedverwanten nauw verbonden lijkt met het gezinsleven » (arrest Marckx, § 52), en heeft geoordeeld dat de algehele afwezigheid van erfgerechtigdheid van een kind dat enkel zou zijn gebaseerd op het natuurlijke karakter van de band van verwantschap discriminerend is (arrest Marckx, §§ 40, 41, 48, 56 en 59; arrest Vermeire, 29 november 1991, *Serie A*, nr. 214, § 25).

Uitspraak doende onder meer over de afwezigheid van erfrechten, bij versterf, in hoofde van een « overspelig » kind, heeft het Europees Hof in zijn arrest Johnston (18 december 1986, *Serie A*, nr. 112, § 72) zijn rechtspraak betreffende de integratie van het kind in zijn gezin in herinnering gebracht en geoordeeld dat in die zaak de ontwikkeling van de natuurlijke familiebanden tussen de verwekkers van een meisje - een van die verwekkers was gehuwd met een andere vrouw - en dat meisje « vereist dat laatstgenoemde, juridisch en sociaal, in een positie wordt geplaatst die nauw aanleunt bij die van een wettig kind » (arrest Johnston, § 74).

B.5.1. Uit wat voorafgaat volgt dat het oude artikel 756 van het Burgerlijk Wetboek de artikelen 6 en *6bis* van de Grondwet schendt in zoverre het de kinderen die zijn verwekt bij een andere vrouw dan de echtgenote van hun vader, van diens erfopvolging uitsluit.

B.5.2. Door het nieuwe artikel 745 van het Burgerlijk Wetboek aan te nemen heeft de wetgever een einde gemaakt aan de discriminatie die uit het oude artikel 756 voortvloeide. Om de prejudiciële vraag te beantwoorden, moet nog worden nagegaan of de wetgever, door toe te staan dat die vroegere bepaling van toepassing is op een nalatenschap die op 10 januari 1984 is opengevallen, niet het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie heeft geschonden.

B.5.3. Wanneer de wetgever een discriminatie ongedaan maakt die is gebleken uit een ontwikkeling van de begrippen van gezinsleven en privé-leven, komt het hem toe dat te doen zodra het onderscheid dat bij de oorsprong ten grondslag lag aan een verschillende behandeling, niet langer verantwoord is.

Ten deze kan niets verantwoordt dat de inwerkingtreding van de bepaling die een einde maakt aan de discriminerende regeling van het oude artikel 756 van het Burgerlijk Wetboek, werd uitgesteld tot 6 juni 1987. Het lijkt immers niet zo te zijn dat de wetgever, door aan de nieuwe bepaling een dusdanige terugwerkende kracht te geven dat zij van toepassing zou zijn geweest op een nalatenschap die is opgevallend op 10 januari 1984, overdreven afbreuk zou hebben gedaan aan de rechtszekerheid. Daaruit volgt dat artikel 107 van de wet van 31 maart 1987, door het oude artikel 756 van het Burgerlijk Wetboek bij overgangsmaatregel te handhaven, de artikelen 6 en 6*bis* van de Grondwet schendt.

B.6. Krachtens artikel 28 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof geldt het gezag van een arrest van het Hof waarbij wordt geantwoord op een prejudiciële vraag, enkel ten aanzien van de verwijzende rechter en de rechtscolleges die uitspraak doen « in dezelfde zaak ». Gelet op de artikelen 4, 2°, en 26, § 2, derde lid, 1°, van dezelfde wet, waaruit blijkt dat de draagwijdte van een dergelijk arrest verder gaat dan de grenzen bepaald in artikel 28, dient het Hof evenwel rekening te houden met de weerslag die zijn beslissing kan hebben op andere situaties dan die welke het voorwerp was van de prejudiciële vraag.

B.7. Er dient opgemerkt te worden dat het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in zijn arrest Marckx stelde : « het beginsel van de rechtszekerheid, noodzakelijkerwijze inherent aan het Verdragsrecht ... ontslaat de Belgische Staat van het opnieuw aan de orde stellen van rechtshandelingen of -situaties die aan de uitspraak van het huidige arrest voorafgegaan zijn » (§ 58).

B.8. Het Arbitragehof acht het omwille van de rechtszekerheid verantwoord dat de nalatenschappen opgevallend vóór de uitspraak van het arrest Marckx onverlet zouden blijven, niettegenstaande de vaststelling dat het oude artikel 756 van het Burgerlijk Wetboek ongrondwettig is. Hieruit volgt, dat het oude artikel 756 van het Burgerlijk Wetboek nog kan worden toegepast op nalatenschappen opgevallend vóór 13 juni 1979, maar dat het niet toepasselijk is op nalatenschappen opgevallend vanaf die datum.

B.9. Het verbod om op onverantwoorde wijze afbreuk te doen aan het beginsel van de gelijkheid voor de wet heeft tot gevolg dat de niet-discriminerende regel vastgesteld bij artikel 745 van het Burgerlijk Wetboek, zoals gewijzigd bij artikel 68 van de wet van 31 maart 1987 dient te worden toegepast, zelfs op situaties die, tussen 13 juni 1979 en 6 juni 1987, beheerst zouden

worden door de discriminerende regel vervat in het oude artikel 756 van het Burgerlijk Wetboek.
Zoniet zou de toetsing door het Hof zonder nuttig effect blijven.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

het oude artikel 756 van het Burgerlijk Wetboek, dat de kinderen die zijn verwekt bij een andere vrouw dan de echtgenote van hun vader, van diens erfopvolging uitsluit, schendt de artikelen 6 en *6bis* van de Grondwet in zoverre het, krachtens artikel 107 van de wet van 31 maart 1987, van toepassing is op nalatenschappen die zijn opgefallen na 13 juni 1979.

Aldus uitgesproken in het Frans en het Nederlands, conform artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 1 december 1993.

De griffier,

De voorzitter,

H. Van der Zwalm

M. Melchior